

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek.

List velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. za četrta leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravištvu. — Ustanovniki in deležniki tiskovn. društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodava knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne sprejemajo. — Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr., in vsakokrat za kolek 30 kr.

Na dan z resnico!

Ob sabotah so navadno tržni dnevi po mestih, kamor se iz vseh krajev razni pridelki na sejm dovažajo. Blizo tako dela tudi uredništvo „Slov. Naroda“ v Ljubljani, ki nam zdaj redno ob sabotah v Maribor pošilja nekoliko žakljev — otrobov, da jih na tukajšnjem trgu, barem pri „Gospodarju“ speča. No, spečalo bo že nekaj; otrobe bomo pogledali in precenili. Preden pa žaklje odvežemo, moramo svetu glasno povedati, da nemamo narodne stranke v mislih, če „Narod“ pobijamo, eno in drugo treba dobro ločiti. Izmed narodne stranke jih je premnogo tudi takih, ki so „Narodovi“ naročniki, kateri se pa nikakor ne strinjajo z vsem, kar ovi list počenja. Opraviti imamo edino le z „Narodom“ in z Narodovci, ki se istih krivih načel držé, kakor list sam.

Poglejmo si zdaj blagó, ki nam ga je „Narod“ v saboto poslal. Pred vsem se mora priznati, da je „Nar.“ mojster v zvijaštvu. — Proti nam kot nasprotni stranki, se noče jedra dotakniti; svoji stranki nasproti pa prav potuhnjeno sum proti nam vzbuja in trdi stvari, katerih menda sam prav ne veruje.

Mi poudarjamo v politiki tudi verske zadeve ter zahtevamo od bodočih drž. poslancev, da v verskih in cerkvenih zadevah pošteno, kakor se zastopnikom katoliškega ljudstva spodobi, postopajo in se nikdar našim nasprotnikom, nemškim liberalcem, ne pridružijo, kadar gre za cerkvene, verske reči. To pa zahtevamo zato, ker pridejo brez dvoma v prihodnjem drž. zboru verske, cerkvene reči, za katere ima minister Stremayr postave po pruskem mastru že pripravljene, na vrsto, ter bo šlo za to, ali se ohrani katoliški cerkvi svoboda, po svojih postavah živeti in se razvijati, ali se pa upogne gospodstvu liberalne vlade ter postane v vseh razmerah še

bolj vladi podvržena nego je že? Ker pa ima pravna stranka tudi svobodo kat. cerkve v svojem programu, zato se nje držimo, kakor mora to vsak previden in pošten človek, bodi si Nемеc, Slovenec ali Horvat.

To poudarjamo mi in ponavljamo vsakokrat, kadar govorimo z „Narodovo“ stranko o politiki. In kaj nam odvrča na to „Narod“? Ne zine ne besedice o tem, kako da on misli o cerkvenoverskih zadevah. Namesto odkritosrčne besede, odbija le v obče program državnoopravne stranke, češ, „da se mu še dozda sanjalo ni (radi verujemo. — Vredn.), da bi ta program za nas Slovence kedaj mogel veljaven biti . . . da je nekaj novega, katero — da si novo, vendar ni dobro“. Potem žuga, „da bode ta program vodil k največjemu razporu!“ — Ali ni to gola zvijača? Kdo bo razpor delal in zakaj? Mi ne, ampak k večemu le nespametni Narodovci, katerim se menda res „dozda še ne sanja“ o tem, da je vera poglavitni faktor v narodnem kakor državnem življenju, da brez vere in verske odgoje propadejo narodi in države, kakor nam ravno zdaj prav živo kaže mrševo stanje v Avstriji, ko je brezverski liberalizem strmoglavil ljudi v borzne sleparije, ki pokončavajo zdaj mnogo rodbin in posameznih zaslepljenih ljudi, na vnanje pa veljavo Avstrije in zaupanje va-njo grozovito spodkopavajo. Kjer ni vere, ni poštenja! Vprašajte vendar, gospodje Narodovci, ljudstvo, ali mu je res zoperno ali celó na kvar, ako se nja zastopniki v to zavežejo, da bodo s konservativno stranko branili tudi pravico v cerkvenih zadevah? Vprašajte ljudstvo, ali mu je n. pr. všeč, da se po brezozirnem tolmačenju vojaške postave najboljše moči duhovskemu stanu jemljejo, ter se je bati, da nastopi v malo letih splošno pomanjkanje duhovnikov. Vprašajte kmete, ali odobravajo to, da se z državnim denarjem, t. j. z

davki podložnikov zalagajo liberalni listi, ki v enomer zbadajo in psujejo kat. cerkev in vse, kar je katoličanu sveto in drago? Vprašajte ljudi in posebno poštene starše, ali jim je po godu, da postava učitelju naravnoč privilegijo daje, da zamore v svoji prevažni službi kot odgojitelj kat. otrok tudi brez vse vere biti in brezverstvo tudi v srca šolske mladeži zasajati, vero, spoštovanje kat. cerkve in službe Božje zatirati. —

Vprašajte „Narodovi“ politikarji o teh in družih mnogih rečeh, ktere nam je Beustov liberalizem v Avstrijo privlekel, vprašajte naše ljudstvo in zaslišali boste odgovor: Bog nas skoro reši vseh teh zlegov, da se zopet povrne vera, poštenost, zvestoba, varnost, mir in sreča! Tako vam bode pametno ljudstvo odgovorilo, ki mora britko trpeti, kar grešijo liberalni postavodajalci in brezglavni politikarji, ter čuti krvavi bič, ki ga tepe, pa ne ve, da mu je liberalizem ta bič spletel in navozljal. In vi gospodje, ki hočete po vsej sili v politiki na Slovenskem zvonce nositi, ubogemu ljudstvu pa nikdar v svojem časniku pravih in največjih nevarnosti ne odkrijete, katere mu od liberalne strani žugajo, ako ne bo skoro drugače, — vi gospodje se ljudstvu nasproti zvijate in pravite, da program državnopravne stranke, katera na glas poudarja pravico na vse strani, za nas „dober ni!“ Zakaj rajši odkritosrčno ne rečete: Nam je za vero, za kat. cerkev, za krščansko odrejo otrok toliko kakor za lanski in letošnji sneg! Tega se ne upate, ker bi vam katoliški slovenski narod z ajdovšnico pokadil. Človeka pa ali tudi časnik, kateri se zvija in noče resnice povedati, ker se nasledkov boji, imenujemo zvijačnika!

Svoji stranki nasproti vzbuja „Narod“ prav potuhnjeno proti nam sum, češ, da smo „pustili narodni program in hočemo namesto tega vsiliti po vsem drugi, nenarodni program.“ — S tem skrbanim mečem maha po „Gospodarju“ in „Novicah“, ali prav za prav po pravni stranki na Slovenskem, ktereji imata oba lista čast glasilom biti. In da svoje privržence še bolj svete jeze proti nam vname, jim razpenja „Narod“ strašilo, da sta „Gospodar“ in „Novice“ zatajila program narodni o zedinjenji vseh Slovencev, ter sprejela program državnopravne stranke, katera v II. točki terja „nerazdeljivost“ vseh posamesnih kraljestev in dežel, kar je narodnim željam „Narodovcev“ ravno nasproti. — Veseli nas, da je „Narod“ vsaj do II. točke programa pravne stranke vendar že prišel; prepričati pa hočemo, če ne njega, vsaj svoje bralce, da „Narod“ o tej kakor o marsiktereji drugi stvari nič pravega ne ume. —

Domišljije so sicer pesnikom dovoljene, politikarji pa ne smejo fantasti biti. Fantast v politiki je pa dan denešnji, kdor si izključljivo kot program političnega delovanja postavlja: zedinjenje

vseh Slovencev v politično celoto. „Narod“ sam je v novejšem času, ko je začel odraščati mladeniški brezmišljenosti, večkrat govoril le o upravnem zedinjenji vseh slovenskih pokrajin. — Ko bi pa „Narodovi“ politikarji še bili na strani 24. Weiss-Starkenfelsove knjizice čitali besede, s kterimi se ona „celota“ (integriteta) avstr. kraljestev in dežel pojasnuje, bili bi morebiti do tega prišli, da res po vetru mahajo, ako pravni stranki očitajo, da se po njenem program slovenske dežele zediniti ne mejo. V pojasnjenju II. točke namreč ni besedice o tem, marveč pripušča točka celó politično združenje vseh slovenskih pokrajin. Poudarja se namreč v onem pojasnjenju, da „celota“ dežel v tem in tako dolgo obstaja, dokler se nobeden del od monarhije ne odkruši. In kakor je z monarhijo, tako je tudi z nekterimi kraljestvi in deželami.* To pojasnuje knjizica edino le s Tirolskim, ktero bi razpadlo, ako se ital. del od nemškega loči, ker bi italijanska stran dežele kot majhen koscec za se biti ne mogla, marveč bi prej ali slej Italiji se preklenila, česar se „Narod“ sam zastran slovansko-italijanskih pokrajin boji, to je: o narodnem zedinjenji avstrijskih dežel z vnanjo Italijo — barem za zdaj — nič slišati noče. — Zastran Českega in Moravskega pa knjizica poudarja, da stojite med sebo v zgodovinski zvezi „česke krone.“ Ker tedaj pravna stranka v tem in njenem drugem smislu „celoto“ vse monarhije in posamesnih kraljestev in dežel umeva, ne more tudi nasprotovati našim narodnim željam po zedinjenju slovenskih pokrajin med mejami avstrijske monarhije. — Drugo prevažno vprašanje je pa: ali se to tudi izvesti da? To je le mogoče po ustavnej poti, katere celó vladar, ko bi tudi ves gorel za lepo našo idejo, zapustiti ne more. Po ustavnej poti bi se vprašati morali zastran političnega izločenja Slovencev dotični deželni zbori. Dokler nam „Narod“ ne dokaže, da posebno štajarski in koroški Nemei izločenju pritrdijo, tako dolgo ostane zedinjenje slov. pokrajin sicer lepa ideja, praktičen program polit. delovanja v sedanjosti pa ni.

Štajarski, koroški in drugi Slovenci***) bi bili za zdaj popolnoma zadovoljni, ako s pomočjo pravne stranke to dosežemo, da se nam narodna pravica postavno zagotovi. Vse drugo, česar je še k narodnemu napredku potreba, prepuščamo mirnemu razvoju, kateri pa nikdar nastopil ne bo, ako pravna stranka v Avstriji na krmilo ne pride.

*) „Die Integrität der oester. Monarchie bedeutet die Gesamtheit aller zur Monarchie gehörigen Königreiche und Länder. Die Integrität der oester. Monarchie ist aufrecht erhalten, so lange kein einzelner Theil davon losgetrennt wird. Wie es sich diesfalls mit der Monarchie verhält, so verhält es sich auch mit einigen der Königreiche und Länder.“

**) Zastran ogerskih pa menda še „Narod“ sam ne ve, kako da jih ogerskemu kraljestvu izdere, in vendar bi brez njih „Slovenija“ nepopolna bila.

— Kakor pa med Slovenci zdaj stvari stojé, ko „Narod“ in „Soča“ v svojem radikalizmu vse črta, kar koli se konservativno in katoliško imenuje, ter s posebno slastjo v svoje predale sprejemata dopise, ki udrihajo po konservativnih Slovencih in možéh, ktere razen radikalcev ves slovenski narod visoko spoštuje, ker so si po blagem, dolgoletnem delovanju v narodovo korist spoštovanje zaslužili, — v tacih razmerah se pač vi Narodovci, ki ste seme nesloge in ujedanja povsod zasejali, ne smete čuditi, ako mi štajarski Slovenci posebne želje ne čutimo, v zedinjeni Sloveniji z vami v ožjo dotiko priti, kajti bi — pridši pod oblast tacih ljudi — zares prišli iz deža pod kap!

Na druge ugovore ni vredno „Narodu“ odgovoriti, ker eden kakor drugi kaže, da uredništvo o stanju pravne stranke nič pravega ne ve ali vediti noče. Sploh je pa to naša poslednja beseda v tej zadevi, kajti se nam res gnjusi vedno opraviiti imeti z ljudmi, kterim menjka poglobitne reči, namreč pravega spoznanja!

Cerkvene zadeve.

Farna cerkev v Mariboru.

Odkar je škofovska stolica v Mariboru, je postala prejšna farna cerkev sv. Janeza krst. stolna cerkev. Nekdanja farna cerkev je bila menda dosti manjša od sedanje, brž ko ne v romanskem slogu pozidana. Najstarejše stavbe sedanje stolne cerkve ste nje stranski ladiji, in sicer je ona na južni strani pozidana bila leta 1445, kakor na njenem oboku napis poveda: „Anno Domini MCCCCXLV“. Njima primerno je zidarSKI mojster Janez Weiss 1528 tudi sredno ladijo in veliki kor cerkve pozidal. Pa že leta 1601 je cerkev z mestom vred pogorela; pri tem požaru se je v sredni ladiji oni del oboka podrl, ki se zdaj nahaja brez obočnih reber. Po tem požaru so cerkev v naglici menda le za silo pokrili in nekoliko popravili. Leta 1748 bila je cerkev večji-del le podrtija, kakor poroča župnik Ferd. Wassermann. Začeli so torej leta 1751 toliko zamarjeno in zapuščeno cerkev popravljati in ponavljati. Pa kaj, ker so cerkev popravljaje po njej mnogo pokazili, ter so prejšnje gotiške okna v velikem koru ovrgli in altarje po cerkvi postavili, ki se ne strinjajo s stavbinim slogom cerkve.

Tudi stranski kapeli sv. Križa in sv. Frančiška Ksav. so v 18. veku k cerkvi prizidali. Na altar križevske kapele postavili so križ ali razpelo, ki je stalo poprej na mrtvišču poleg cerkve. Pripoveduje se, da je bil neki malopriden dečko v to razpelo na mrtvišču kamen zagnal, kateri je v leseni podobi Kristusovi pod prsi obtičal. Srebrna ploščica na podobi še zdaj to kaže. — Prekrasno sliko z najdbe sv. Križa na oboku te kapele je naslikal Jožef plem. Moelk leta 1775;

lani jo je ponovil Jak. Brollo, malar iz Gemone blizo Vidma. Letos je zmalal g. Brollo nasprotno kapelo sv. Frančiška Ksav., ki je prav okusno vsa ponovljena. O priliki prestavljenja škofovske stolice lavantinske v Maribor so 1858 in 1859 to cerkev vso ponovili in olepšali. Dne 4. septbr. 1859, v praznik Angelov varhov so v njo kot v novo stolno cerkev slovesno spremili knjeza in škofa lavantinskega Antona Martina Šlomšeka.

Zvonik te cerkve 40 sežnjev visok so l. 1620 postavili, leta 1792 mu je pa strela streho požgala. S streho vred je zvonik zdaj le samo 30 sežnjev visok. Sloveči, 99 centov (?) težek veliki zvon je vлил celjski zvonar Konrad Schneider; krstil ga je pa sekovski knjez ino škof Jožef Dominik grof Lamberg leta 1716.

Okoli farne cerkve imeli so mariborski farani od starodavnih časov svoje mrtvišče ali pokopališče, katero je bil na novo posvetil lavantinski knjez in škof Lenard 31. dne avgusta 1510. Kakor skoro po vseh starih mrtviščih je stala tudi na tem kapelica sv. Mihela s kostenjakom pod nadstropom. Leta 1783 so pokopališče okoli cerkve opustili, nja obzidje in kapelico podrli, in si novo, sedanje pokopališče proti zahodu mesta napravili.

Gospodarske stvari.

Štajarski kopuni kot izvozno blago.

II.

Poglobitno vprašanje pri reji perutnine je: kako jej priskrbeti primerne hrane, ki je dober kup? To hočemo zdaj povedati. — Živad ima rajši meseno kakor pa žitno hrano, kar vsakdo ve, ki jo redi. Reja kuretine bi se torej silno pospešila in posebno blizo večjih mest in železnice lepega dobička dala, ako bi živad redili s črvi, kakor se to v drugih deželah, posebno po Francoskem in Angleškem godi. Celo leto noter do trde zime, ko je žita za pitanje treba, bi vsaka gospodinja stotine kokoši in kopunov s prav malim trudom lahko redila, v tem ko se poleti navadno strašanko veliko žita po nepotrebem za perutnino potrafi. — Od kod pa dobiti črvov za hrano potrebnih? Tako-le: Črvi se nalašče redijo v jami, v katero se dene gnoja mešanca (komposta) za nekoliko kubičnih čevljev. Vsak dan se od zgoraj živadi za hrano nekoliko zemlje, v ktere je vse polno črvov, odgrne, in zopet zagrne ter pridene nekoliko zmlačene rženice, konjskega gnoja, smeti in prsti ali črne zemlje. Tako gre po vrsti v grabi razgrebati in zagrebati, da se ob 9tih dneh sopet pride do mesta, na katerem se je najprej odgrnolobilo. — Porabiti se zamore tudi meso od vsake druge živali, ki je konec vzela ali se zaklati, ubiti morala, če le kužna ni bila. Ali ne vidite, kako se živad piplje, če kako črevó